

<http://orcid.org/0000-0002-1184-9857>E-mail: mubip@mubip.org.ua

POTENTIAL AND ECONOMIC AND TECHNOLOGICAL POSSIBILITIES OF RENEWABLE ENERGY OF UKRAINE

Objective. The purpose of the article is to study the state and trends of the formation of an effective energy strategy of Ukraine and the possibilities of renewable energy sources use, their potential and resource endowments. An analysis of the use of non-traditional energy sources in European countries and world experience.

Methods. The article widely used the works of Ukrainian and foreign scientists working on this problem.

When writing the article, the authors used the methods of monographic research, sociological and comparative analysis, and methods of logic, comparison and generalization, methods of predictive evaluations.

Results. The authors highlight the role, importance and necessity of wide introduction into the state social and economic space of non-traditional types of energy, attraction of investments in this area of the economy, innovativeness of the developments on this issue. There are revealed the main vectors of search of the European and world community for resolving energy supply problems of their countries, potential resources of the Ukrainian energy market are shown.

Scientific novelty. A comprehensive analytical assessment was conducted on the direct study of scientific views and conclusions on the trends and ways of alternative energy development, its future, the geographic spread and results.

Practical significance. There are identified priority and urgent directions of the implementation of strategic tasks for the formation of the energy system of the state on the principles of its efficiency, self-sufficiency and non-exhaustion.

УДК 339:338.43

JEL Q17

Кучер О.П.⁴³*Національний університет біоресурсів і природокористування України
(Київ, Україна)***Слободяник А.М.⁴⁴***Національний університет біоресурсів і природокористування України
(Київ, Україна)*<https://orcid.org/0000-0001-6437-0033>

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ ФОНДОВИХ ІНДЕКСІВ НА БІРЖОВОМУ РИНКУ

⁴³ *Кучер Олександр Петрович, магістрант, Економічний факультет, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)*

⁴⁴ *Слободяник Анна Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент кафедри біржової діяльності і торгівлі, Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна)*

У статті теоретично доведено, що метою та основним завданням фондових індексів є забезпечення учасників біржових торгів інформацією про рух ціни на ринку. Аргументовано, що на біржових торгах фондові індекси виступають інструментом хеджування, за допомогою якого учасники можуть керувати своїми ризиками, зокрема ризиком зміни ціни. Дійшли висновку, що біржова діяльність для України є досить новим і нерозвіданим інструментом стабілізації економічних процесів.

Ключові слова: біржові індекси, фондовий ринок, хеджування, ф'ючерсні контракти, опціон.

ЭКОНОМИЧЕСКАЯ СУЩНОСТЬ ФОНДОВЫХ ИНДЕКСОВ НА БИРЖЕВОМ РЫНКЕ

В статье теоретически доказано, что целью и основной задачей фондовых индексов является обеспечение участников биржевых торгов информацией о движении цены на рынке. Аргументировано, что на биржевых торгах фондовые индексы выступают инструментом хеджирования с помощью которого участники могут управлять своими рисками в частности риском изменения цены. Сделан вывод, что биржевая деятельность для Украины является достаточно новым и неразведанным инструментом стабилизации экономических процессов.

Ключевые слова: биржевые индексы, фондовый рынок, хеджирование, фьючерсные контракты, опцион.

ECONOMIC SITUATION OF FUND INDICES AT THE EXCHANGE MARKET

The article has theoretically proved that the purpose and main task of stock indexes is to provide stock market participants with information on the movement of prices on the market. It is argued that stock quotes on stock quotes are a hedging instrument through which participants can manage their risks, in particular, the risk of price changes. It is concluded that stock market activity for Ukraine is a rather new and undisclosed instrument for stabilizing economic processes.

Keywords: stock indices, stock market, hedging, futures contracts, option.

Актуальність проблеми. На сучасному етапі становлення ринкових форм господарювання економічний розвиток цивілізованого біржового товарного ринку в нашій країні вимагає впровадження і розвиток таких прогресивних видів біржових інструментів, як фондові індекси, які б змогли надавати інформацію щодо руху ринку для учасників біржових торгів і потенційних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням біржової торгівлі фондовими індексами присвячено чимало праць зарубіжних і вітчизняних учених. Зокрема, дослідженням інструментів біржових ринків деривативів і розробкою нових стратегій їх застосування займаються такі зарубіжні вчені-економісти, як В. Бансал, Дж. Віллей, М. Даніель, Ш. ДеКовні, Г. Джемман, О.А. Кандінська, Р. Кауфмен, Р. Колб, Т. Лофтон, Р. Мак-Дональд, Дж. Маршалл, Г.Я. Резго, А.В. Савелкова, Кр. Таккі, Е. Уоррен, А.Д. Фельдман, Т. Франческа, Дж. Халл, А. Хербст. В Україні значний внесок у дослідження проблем зробили такі вчені: М.О. Солодкий, В.П. Горьовий, В.О. Яворська, Б.П. Дмитрук, Р.П. Дудяк, О.В. Лактіонов, Г.Б. Машлій, О.С. Мограб, Л.О. Примостка, П.Т. Саблук, В.К. Савченко, О.М. Сохацька, Г.О. Шевченко, О.М. Шпичак. Разом з тим, у сучасних реаліях становлення та розвитку вітчизняного біржового ринку фондових індексів, багато питань щодо його організації і регулювання залишаються недостатньо висвітленими і потребують подальшого дослідження.

Постановка завдання. Метою статті є оцінка та аналіз фондових індексів, ураховуючи специфіку біржового ринку України.

Результати дослідження. Важливу роль в інформаційному забезпеченні фондового ринку відіграють фондові індекси. Сенс складання індексів полягає у виробленні показника, який характеризував би загальний напрямок і швидкість руху котирувань, наприклад акцій компаній тієї чи іншої галузі. При чому, ціни акцій у виділеній в індекс групі можуть змінюватися різноспрямовано [1].

Фондові індекси – це показники біржової активності, що узагальнюють динаміку цін на цінні папери і свідчать про зміни в рівні цін за певний час. Значення фондових індексів використовуються для аналізу стану й динаміки фондового ринку.

Індекси фондового ринку є також важливими показниками системи економічного моніторингу стану світової економіки, групи країн чи національної економіки, інвестиційного клімату в країні, інструментами аналізу кон'юнктури ринку цінних паперів і прогнозування його тенденцій. Найбільшою цінністю для економічного і фінансового прогнозування є, індекси з найтривалішою історією. Як звичайно, для інвесторів не так важливі абсолютні значення індексів, як їх динаміка, за допомогою якої можна визначати направлення руху фондового ринку. Розраховуються фондові індекси інформаційно-аналітичними агентствами та фондовими біржами. Фондові індекси називають також індексами ділової активності.

Функції фондових індексів:

- 1) інформаційна: інформують про стан макроекономічної кон'юнктури та інвестиційного клімату в певній країні, групі країн чи у світовій економіці в цілому;
- 2) діагностична: відображають динаміку ринку цінних паперів, на основі якої можна дійти висновку щодо тенденцій розвитку економіки в цілому чи окремих її галузей;
- 3) моніторингова: входять до системи економічного моніторингу стану національної економіки, галузі тощо;
- 4) прогностична: дають об'єктивну оцінку цінової ситуації на фондовому ринку, а тому використовуються інвестиційними фондами, окремими інвесторами для порівняння ринкової вартості свого портфеля акцій за будь-який проміжок часу з фондовим портфельним індексом, на основі чого інвестор може дійти обґрунтовані висновків щодо ефективності обраної ним стратегії та внести корективи у свою поведінку на ринку при потребі;
- 5) інструмент хеджування: фондові індекси є самостійними фінансовими інструментами при укладанні ф'ючерсних контрактів та купівлі опціонів.

Нині в обігу перебувають понад дві тисячі різних біржових індексів [2]. Розглянемо основні біржові індекси.

Перший біржовий індекс, що набув значного поширення, розробив засновник компанії DowJones&Company Чарльз Доу 1884 р. Індекс [3] розраховувався за котируваннями 11 найбільших тогочасних транспортних компаній США. Нині сімейство індексів DowJones включає в себе: промисловий індекс, що розраховується на основі цін акцій 30 найбільших компаній провідних галузей промисловості США; транспортний індекс (акції 20 найбільших американських транспортних компаній), комунальний індекс (акції 15 компаній, що займаються газо- та електропостачанням). Існує також зведений індекс (DJCA), що ґрунтується на значеннях трьох попередніх індексів.

Індекс Американської фондової біржі визначається як індекс цін NASDAQ, який розраховується за зваженою ринковою вартістю акцій 3500 компаній і використовується для характеристики розвитку позабіржового комп'ютеризованого ринку цінних паперів [4].

NASDAQ 100 – американський фондовий індекс, введений 1985 р. У нього включаються 100 найбільших за капіталізацією компаній, акції яких торгуються на біржі NASDAQ [5]. Компанії фінансового сектору належать до NASDAQ Financia – 100. Функціонування індексу почалося на позначці 250 пунктів. Історичний максимум і трирічний мінімум становили 4397,83 і 1064,70 відповідно. Russell 2000,

використовуваний у США, фондовий індекс акцій 2000 компаній з невеликою ринковою капіталізацією (менше 380 млн дол.).

Індекс Value Line введений 1981 р. і розраховується як середня геометрична але 1700 випускам акцій, які котируються на Нью-Йоркській і Американській фондових біржах, а також на позабіржовому ринку США.

Індекс Wilshire Equality Index 5000 (WEI 5000) розраховується з 1974 р. приватною компанією Wilshire Associates і включає всі активно діючі американські корпорації.

Індекс FT-SE враховує курси акції 100 провідних британських компаній. Крім того, Financial Times визначає фондові індекси за найважливішими ринками цінних паперів світу. Це індекси акцій найбільших європейських компаній (FT-SE Eurotrack 100 і Eurotrack 200), а також світовий індекс FT – A World Index [6].

У Японії основними біржовими індексами виступають Nikkei і TOPIX, вони відображають кон'юнктуру японського фондового ринку. Nikkei розраховується з 1950 р. як середньоарифметична вартість 225 акцій, що котируються першої секцією Токійської фондової біржі (аналог провідного індексу Dow Jones в США). TOPIX розраховується з 1968 р. і є середньоарифметичною вартістю всіх акцій першої секції Токійської фондової біржі, виважену з урахуванням їх кількості [7].

Для України на даний момент є два популярні індекси: індекс ПФТС та індекс UX.

Розвиток Українського фондового ринку привів до того, що на початку 1997 року з'явилися перші українські фондові індекси. Індекс ПФТС є офіційним індексом України в S&P Emerging Markets. ПФТС є кореспондованим членом Світової федерації фондових бірж і членом Міжнародної асоціації бірж. Станом на 1 серпня 2018 року акціонерами ПАТ «Фондова біржа ПФТС» були 130 фізичних і юридичних осіб. Суть індексу – відсоток зростання середньозважених цін акцій «індексного кошика» щодо базового періоду. Індекс ПФТС є ціновим індексом, зваженим за обсягом емісії (freefloat), що реально доступна для широкого кола інвесторів. «Індексний кошик» ПФТС складається з акцій 7 емітентів [8].

Їхню динаміку руху за останні півроку можна побачити нижче на графіках:

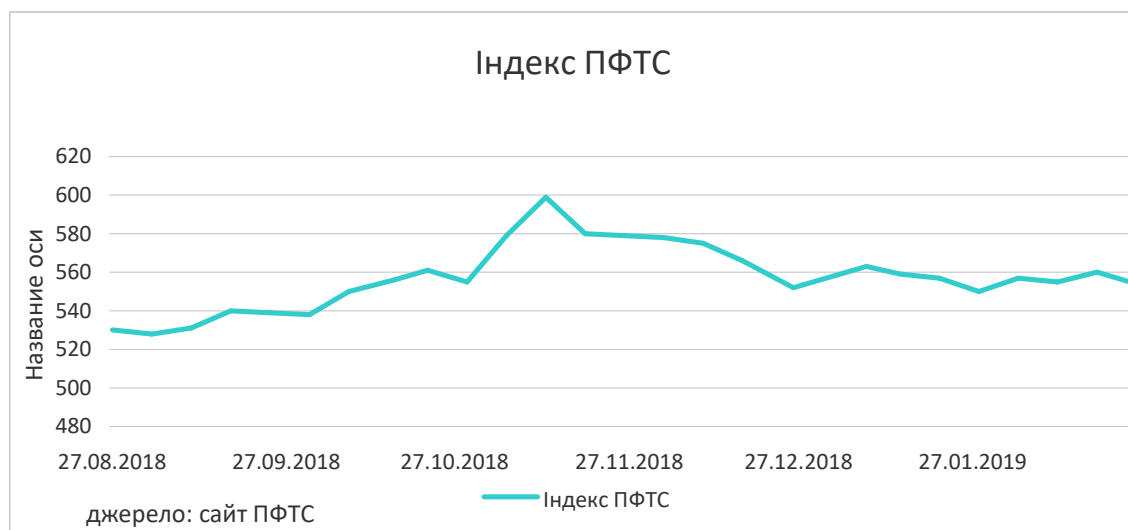

Рис.1. Динаміку руху індексу ПФТС [8]

Індекс Української біржі (UX) розраховується з 26 березня 2006 року, початкове значення індекса становило 500 пунктів. Індекс UX розраховується, виходячи з вартості акцій компаній, що котируються на ринку та входять в індексний кошик.

Індексний кошик складається з 10 найліквідніших акцій. У ній представлені компанії з ранніх галузей економіки. Отже, зміна індексу відображає загальний напрям руху цін акцій - наскільки зростають або падають основні акції українських компаній.

Протягом торгової сесії індекс перераховується кожні 15 секунд. На сайті Investfunds.ua значення індексу оновлюються кожну хвилину протягом торгової сесії. Зміни в списку індексу можуть відбуватися раз на квартал (15 березня, 15 червня, 15 вересня і 15 грудня).

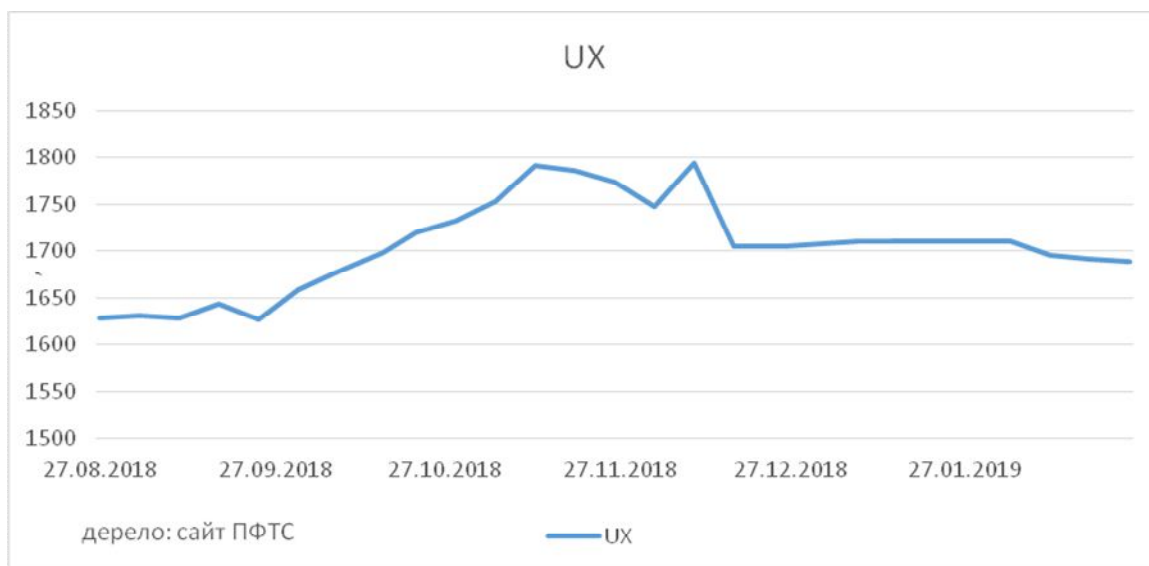

Рис. 2. Індекс Української біржі (UX) [8]

Зокрема, за 2017 рік індекс Української біржі зріс на 71,27%, що є одним із лідерів темпу світового зростання, а ПФТС – на 18,82%.

За підсумками 2017 року, обсяг торгів на ринку цінних паперів знизився на 72,23%, порівняно з 2016 роком, і становив 468,69 млрд грн. Це сталося через те, що депозитні сертифікати більше не враховуються у розрахунках обсягу торгів (2016 року обсяг торгів депозитними сертифікатами на ринку цінних паперів становив 1 153,15 млрд грн). Відповідно до Положення про застосування Національним банком України стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи депозитний сертифікат Національного банку України – це один з монетарних інструментів, що є борговим зобов'язанням НБУ у формі записів на рахунках у системи кількісного обліку СЕРТИФ (з іменною ідентифікацією власників на підставі реєстру власників), який свідчить про розміщення в Національному банку України коштів банків і їхнє право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку.

2017 року простежується зростання ВВП порівняно з обсягом торгів на ринку цінних паперів, який становив 16,3% від обсягу ВВП.

2017 року спостерігається зниження біржового сегмента фондового ринку України. Порівнюючи з 2016 роком, обсяг біржових контрактів з цінними паперами на організаторах торгівлі 2017 року зменшився на 12,58% – до 205,79 млрд грн, що еквівалентне 6,9% ВВП України.

Протягом 2017 року більшість фондових бірж демонструють зниження загального обсягу біржових контрактів. Причиною такого падіння є різке зменшення неринкових угод на організованому ринку.

В Україні фондовий ринок в цілому ще розвинений слабо, а організована (чи біржова) торгівля цінними паперами і поготів. Купівля-продаж акцій через організований (відкритий для покупців) ринок з року в рік не перевищує 6–8%, тоді як решта випусків акцій реалізується через позабіржовий ринок, тобто акції додаткових емісій зазвичай, розподіляються за зачиненими дверима, серед вузького кола осіб. Це означає, що вітчизняний фондовий ринок продовжує обслуговувати в основному процеси перерозподілу прав власності на приватизовані підприємства. Якщо, приміром, у США за стабільної загальної економічної ситуації "голосування ногами" (масовий продаж акцій)

дрібних акціонерів якоїсь корпорації вважається недопустимим явищем (що може призвести до падіння ринкової вартості підприємства, її кредитоспроможності, а отже перетворити фірму у легку здобич для конкурентів), то в Україні ще й дотепер продаж акцій дрібними акціонерами, передусім працівниками, розглядається домінуючими власниками і керівниками акціонерних товариств як щаслива нагода позбутися "баласту".

На заваді розвитку повноцінного фондового ринку в Україні стоять такі перешкоди, як незахищеність права приватної власності, надвисокий рівень корупції, рейдерство (силовий переділ корпоративних прав власності), нерозвиненість інфраструктури фондового ринку, брак справжніх фахівців з питань цього ринку, низька правова та корпоративна культура населення тощо. Така ситуація аж ніяк не сприяє розблокуванню інвестиційного процесу, притоку дійсно іноземного капіталу та зрештою модернізації виробництва на новітній технологічній основі.

Висновки. Біржові індекси вже понад сто років використовують для інтегральної оцінки стану фінансового ринку. Інвесторів цікавить не лише динаміка цін на акції певної компанії, а й загальна тенденція всього ринку. Саме для цього майже всі біржі мають власні системи агрегатних індексів, які відображають рівень і динаміку цін на певний пакет акцій. Зазвичай, цей пакет складається з акцій компаній, що належать до різних галузей промисловості та фінансової сфери.

Біржові індекси – це середні або середньозважені показники курсів цінних паперів, як звичайно, акцій, що дають найкомпактнішу картину про стан і динаміку фондового ринку. Біржові індекси є цифровими статистичними показниками, що виражають (звичайно у відсотках) послідовні зміни певних явищ.

Індекс є відношенням порівнюваної величини до певної величини, яку приймають за базу.

Кожен індекс має такі характеристики:

- список індексу (набір акцій-представників);
- метод зведення до середнього;
- види ваг до курсових вартостей акцій;
- базисне значення індексу;
- статистична база.

Біржові індекси іноді розраховуються як середньозважена величина, що визначається з урахуванням не тільки відносних змін, а й абсолютної ціни акцій компаній, які створюють кошик індексу.

У світовій практиці використовують чотири методологічних прийоми для побудови опосередкованих індексів зміни курсів акцій, що ґрунтуються на розрахунках за відповідний період:

I – темпів зміни середньої арифметичної величини ціни акцій певної кількості обраних корпорацій (індекс Доу – Джонса);

II – темпів зростання (зниження) середньозваженої (за кількістю акцій в обігу) ціни переважної більшості акцій корпорацій (індекси «Стандарт ендПурз» та «Уілшир – 5000»);

III – середньоарифметичного значення темпів приросту (зниження) цін акцій;

IV – середньгеометричного значення темпів зміни цін акцій (індекс «Велю Лайн»).

Бібліографічний список

1. URL: onlinebroker.ru/analytics/market/
2. Ляшенко С.В. Оцінка якості українських фондових індексів. *Економічний вісник Донбасу*. 2009. №1 (15). С. 100–109.
3. URL: fxcluh.org/instrument_ym/
4. Нескородева І.І. Індекси як індикатори фондового ринку України. *Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. Серія економічна*. 2005. № 668. С. 194–198.

5. URL: fxclub.org/instrument_nq/
6. Нескородєва І.І. Фондові індекси та їх функціональне призначення. *Економіка: проблеми теорії та практики: зб. наук. праць*. 2006. Т. 2, вип. 217. С. 434–441.
7. Рязанова Н.С. Фінансовий ринок як економічна категорія: її характерні риси, суспільне призначення та функції у сучасному інформаційному суспільстві. *Проблеми економіки*. 2015. №1. С. 299–312.
8. URL: <http://www.pfts.ua/uk/indexes/>

References

1. URL: onlinebroker.ru/analytics/market/
2. Liashenko S.V. Otsinka yakosti ukrainskykh fondovykh indeksiv. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*. 2009. №1 (15). pp. 100–109.
3. URL: fxclub.org/instrument_ym/
4. Neskorodieva I.I. Indeksy yak indykatory fondovoho rynku Ukrainy. *Visnyk KhNU imeni V.N. Karazina. Seriya ekonomichna*. 2005. № 668. pp. 194–198.
5. URL: fxclub.org/instrument_nq/
6. Neskorodieva I.I. Fondovi indeksy ta yikh funktsionalne pryznachennia. *Ekonomika: problemy teorii ta praktyky: zb. nauk. prats*. 2006. Т. 2, вып. 217. pp. 434–441.
7. Riazanova N.S. Finansovyi rynek yak ekonomichna katehoriia: yii kharakterni rysy, suspilne pryznachennia ta funksi u suchasnomu informatsiinomu suspilstvi. *Problemy ekonomiky*. 2015. №1. pp. 299–312.
8. URL: <http://www.pfts.ua/uk/indexes/>

AUTHOR'S ABSTRACT

JEL Q17

Kucher O.⁴⁵

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

Slobodyanik A.⁴⁶

National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

<https://orcid.org/0000-0001-6437-0033>

E-mail: slobodyanikann@gmail.com

ECONOMIC SITUATION OF FUND INDICES AT THE EXCHANGE MARKET

Objective. The purpose of the article is to evaluate and analyze stock indices, while observing the principles of the stock market in Ukraine.

Methods. In this study we use analytical and statistical methods, first of all to determine the impact of national markets of different countries on the world market of timber.

Results. Market indexes have been used for more than a hundred years for an integrated assessment of the financial market. Investors are interested not only in the dynamics of prices for shares of a certain company, but also the general tendency of the entire market. It is for this that

⁴⁵ **Kucher Olexandr**, Student of the Master's Degree, Economic Faculty, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

⁴⁶ **Slobodyanik Anna**, PhD in Economics, Associate Professor of Exchange Activities and Trade Department, National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine)

almost all exchanges have their own aggregate index systems, which reflect the level and dynamics of prices for a certain shareholding. Typically, this package consists of shares of companies belonging to various industries and finance.

Stock indices are average or weighted average rates of securities, usually shares, which give the most compact picture about the state and dynamics of the stock market. Stock indices are digital statistical indicators, expressing (of course, in percents) consistent changes in certain phenomena.

Scientific novelty. The prospective development of trade in Ukrainian stock indexes on domestic stock exchanges is researched.

the possibility of introducing new indices for trading on exchanges has been analyzed. Ability to enter foreign exchanges for trading in stock indexes and profit from stock trading.

Practical significance. Market indexes have been used for more than a hundred years for an integrated assessment of the financial market. Investors are interested not only in the dynamics of prices for shares of a certain company, but also the general tendency of the entire market. It is for this that almost all exchanges have their own aggregate index systems, which reflect the level and dynamics of prices for a certain shareholding. Typically, this package consists of shares of companies belonging to various industries and finance. Stock market is also important indicators of the system of economic monitoring of the world economy, group of countries or national economy, investment climate in the country, tools for analyzing the markets of securities and forecasting its trends.

УДК 338.24+342(477)

JEL R00, L97, Q56

Мельникова М.В.⁴⁷

Інститут економіко-правових досліджень НАН України (Київ, Україна)

<http://orcid.org/0000-0002-5342-622X>

ЕКОЛОГІЧНИЙ СКЛАДНИК РОЗВИТКУ СФЕРИ ЖИТЛОВО-КОМУНАЛЬНИХ ПОСЛУГ МІСТА

Розглянуто проблеми розвитку сфери житлово-комунальних послуг міста в екологічному аспекті. Схарактеризовано та систематизовано екологічні чинники функціонування та розвитку сфери житлово-комунальних послуг міста. Оцінено загрози екологічної безпеки, які генеруються житлово-комунальною інфраструктурою міста. Визначено напрями зміцнення екологічної безпеки за рахунок діяльності підприємств міського господарства, що надають житлово-комунальні послуги. Розроблено пропозиції щодо врахування екологічного складника при формуванні програм і проектів розвитку сфери житлово-комунальних послуг міста.

Ключові слова: сфера житлово-комунальних послуг міста, розвиток, екологічні чинники, екологічна безпека, екологічно-позитивна діяльність.

ЭКОЛОГИЧЕСКАЯ СОСТАВЛЯЮЩАЯ РАЗВИТИЯ СФЕРЫ ЖИЛИЩНО-КОМУНАЛЬНЫХ УСЛУГ ГОРОДА

⁴⁷ *Мельникова Марина Віталіївна, доктор економічних наук, доцент. провідний науковий співробітник відділу економіко-правових проблем містознавства, Інститут економіко-правових досліджень НАН України (Київ, Україна)*